

В.А. Дерець – канд. юрид. наук, молодший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

ГРОМАДЯНИ І ДЕРЖАВА: СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ВІДНОСИН

В умовах сучасного державотворення важливе значення має демократизація взаємостосунків органів виконавчої влади з громадянами. Як вірно зазначає професор В.Б. Авер'янов, сама Конституція України закріпила перехід від керівної в минулому і домінуючої дотепер ідеології “панування держави” над людиною до нової ідеології “служіння” держави інтересам людини. Про це свідчать положення ст. 3 Конституції: “Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави”. Але у нас досі зберігається стара радянська ідеологія державної, в тому числі і виконавчої влади, за якою людина позиціонується не як суб'єкт, інтересам якого повинна “служити” держава, а як владний об'єкт, щодо якого панують інтереси держави, зокрема, державного апарату управління [1-3].

Одним із напрямків демократизації взаємостосунків громадян і держави є так звані реординаційні відносини, проблематика яких малодосліджена. Зміст цих відносин полягає в тому, що громадяни мають право вимагати від органів виконавчої влади належної реалізації своїх прав і свобод. Органи виконавчої влади, в свою чергу, зобов'язані виконувати цю вимогу. Такий режим відносин забезпечується засобами адміністративного оскарження та судового захисту порушених прав і свобод громадян. Тобто, громадяни мають стати в певному сенсі “рівноправними” учасниками стосунків з державою [4].

В науковій літературі реординаційні відносини визначаються, зокрема, як один з типів структурних зв'язків в апараті державного управління [5]. Найбільш поширений випадок – коли керований об'єкт повідомляє про свої наміри або подає клопотання, а керуючий суб'єкт зобов'язаний на них у певний спосіб відреагувати. Поняття реординації (явища, протилежного субординації) є ширшим, ніж просто зворотні зв'язки, коли об'єкт управління може, так би мовити, корегувати подальший управлінський вплив. Реординація можлива й без наявності попереднього управлінського впливу з боку суб'єкта управління. До того ж реординаційні зв'язки носять не просто інформаційний, а управлінський характер.

Але реординаційні відносини за участю громадян дещо відрізняються від реординаційних відносин, що складаються в системі органів виконавчої влади. Вважаємо, що реординаційні відносини, що складаються за схемою “орган – орган”, у певному значенні можна вважати управлінськими. Новаційність цього підходу полягає в тому, що подібні відносини розглядаються відмінно від субординаційних і координативних відносин. Адже специфіка “реординації” вбачається у здійсненні зворотного

впливу, що є правом або обов'язком керованого органу по відношенню до керуючого органу, який, у свою чергу, зобов'язаний відреагувати на такий вплив. Наприклад, нижчий орган виконавчої влади звертається до вищого органу виконавчої влади з пропозиціями, рекомендаціями, вимогами тощо, а обов'язком останнього виступає розгляд і прийняття рішення.

Не будь-які відносини за участю громадян і органів виконавчої влади є управлінськими. У відносинах громадян і виконавчої влади фактично мова йде скоріше не про конкретний різновид управлінських відносин, як це має місце у системі органів виконавчої влади [6], а про режим стосунків органів влади з громадянами, де громадяни починають відігравати “недругорядну” роль.

Відповідно до ст. 40 Конституції України усі мають право звертатися до органів державної влади, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. У випадках, коли звернення пов'язане з пропозиціями покращення державного управління, можна вести мову про наявність у таких реординаційних відносинах “управлінських” ознак (характеристик), точніше, про існування таких відносин у сфері державного управління.

Крім зазначеного, режим реординаційних зв'язків перебуває в основі надання органами виконавчої влади адміністративних (управлінських) послуг громадянам, оскарження громадянами незаконних актів та дій органів виконавчої влади, відкритості (доступності) діяльності органів виконавчої влади тощо. Що ж стосується останнього, то реординаційні відносини і принцип доступу громадян до інформації тісно переплітаються між собою.

Тим самим створюється якісно відмінний від колишнього адміністративно-правового режиму регулювання режим відносин між державою, її органами та посадовими особами і громадянами.

Поширення реординаційних відносин у практиці взаємостосунків органів виконавчої влади з громадянами має здійснюватися шляхом їх врахування у нормативно-правових актах, що регулюють реалізацію громадянами прав та свобод. І в першу чергу це стосується законодавчого забезпечення діяльності органів виконавчої влади.

Для того, щоб впорядкувати відносини між органами виконавчої влади та громадянами, необхідно забезпечити раціональність субординаційних, координаційних та реординаційних відносин між самими цими органами. Реординаційні відносини між органами виконавчої влади та громадянами – це такий режим взаємостосунків, який сприятиме реалізації та дотриманню прав і свобод громадян, впровадженню в практику діяльності органів виконавчої влади демократичних засад державного управління, прискоренню європейського поступу нашої держави.

Література

1. Авер'янов В.Б. Українське адміністративне право на етапі реформування: питання нової доктрини // Українське право. – 2005. – № 1. – С. 185-200.

2. Авер'янов В.Б. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції // Право України. – 2006. – № 5. – С. 11-17.
3. Авер'янов В., Дерещ В., Пухтецька А. Європейські стандарти належного урядування та напрями їх запровадження у сфері виконавчої влади України // Вибори та демократія. – 2006. – № 3(9). – С. 43-50.
4. Авер'янов В.Б. Демократизація адміністративного права – ключове завдання його реформування // Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. – К.: Факт, 2003. – С. 37.
5. Курашвили Б.П. Очерк теории государственного управления. – М.: Наука, 1987. – С. 3, 228-231.
6. Дерещ В.А. Реординаційні відносини як окремий вид управлінських відносин між органами виконавчої влади // Право України. – 2005. – № 5. – С. 32-35.

Робота підтримується Державним Фондом Фундаментальних Досліджень (Україна). Проект № 14.5/006 “Трансформація механізму адміністративно-правового забезпечення та захисту прав громадян в сфері державного управління на пострадянському просторі”.